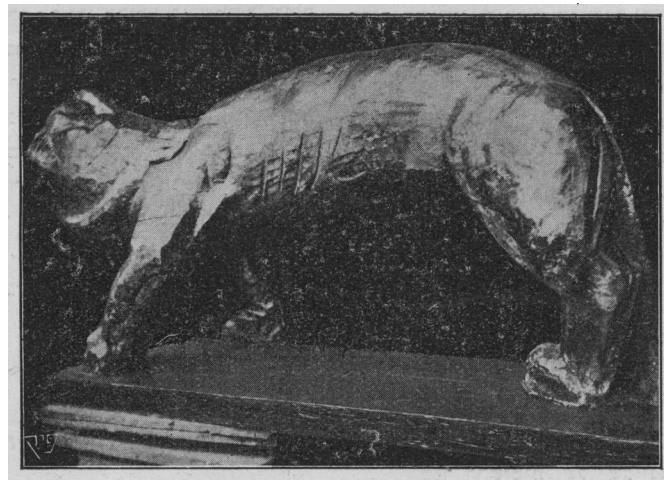

הזוית והקו הישר הגלמי, עם שאיפה ארכיטקטונית בצירוף חלקי הפסל. אבל על אבן זו מפרכסת לחיצת זרוע, המחבקת את העילל אל החזה – וזו מכפרת על הכל! הבעה כזאת אנו מוצאים רק אצל גדולי האמנות. כי האבן שלו מלאה וכבדה, ולא נבוכה ונפוחה. הרגש העמוק והרק והמפרמנט הלוחט שהושקעו בה אינם צפים על פניה בלבד. הם גדלים ומתלקחים מתוכה, ממעמקיה. צדקין אוהב את הפרצוף, את הגוף כולו אינו משיג על-ינקלה. הוא אוהב את הרעיון ואינו אוהב את הפסול כשהוא לעצמו. צדקין מתאמץ להבנים הרבה תנועה בפסליו. את הקפאון המופשט אינו סובל. פסליו הם צירוף של כתמי זעזועים נפשיים, ספוגים תאוה דקה ונִגְשֶׁת מאד. לא לחנם הלך לבו בנעוריו אחרי לוחות אשור. הוא נסה כחותיו גם בפיתוח-עץ, כִּייר גם עופות וחיות (שתי התמונות הנחונות בזה הן פרי עבודותיו אלה), והראה גם כזאת יכולת והבנה רבה. הקו המעוגל של גב הימר וגופו הגמיש הממותח מרהיב באמת את העין. בצדקין יש לאמנות היהודית כח פורה, עמוק, המביא אמנם לידי בטוי את רגשי נועו לא באופן ישר ונִכְלִי, אלא בדרכים מרוחקות ומעוקפות. אבל את הדם אין להעלים. הוא מזנק בכל מקום ובכל עשה מן מקורו הראשון, וגם תליתלים של השפעות זרות לא יכסוהו ולא יחניקוהו.

ש. צמח

טשטוש-צורה ותורו ובוהו מתוך רצון וכוונה; מין תמימות מעושה, הנובעת מחוך התחכמות רבה.

אולם מתחת לכל התמורות והתעיות האלה מתחבא טמפרמנט מענין מאד, המתמיד בחפץ הבעתו המקורית, הרעיונית; אמן מוכשר ובעל המצאה דקה, קפוג ערמה יפה בלתי-ירגעת, המשתערת על האבן הדוממה, מתנגשת בקפאונה מן הצד ובעקיפין, כובשת אותה ומביאה אותה לידי בטוי. צדקין מוסר הרבה כח והתלהבות לשיש. וכח והתלהבות אלו כבושים באבן במתיחת רבה ושואפים לפרוץ אלינו עשרות נקודות אור וצל, המפוזרות על החומר הגלמי. התפרצות הכח העצור בדומם היא המדה המסמנת את צדקין, ולא התקווים התיצוניים. הנה לפני ראש אשה. בהשגה ובאופן הגישה יש הרבה מן הסנוביות. הקו הישר של האף וכל הסובב איתו, משקע העיניים, מקומית החבור בין המצח והצדעים – כל אלה נעשו על-פי נוסח ידוע, מחודר, מעוקב, מלא זוויות, וכאילו לא באו אלא להעלות אבק בעיני הרואה. אבל יש כאן תנועת הפה, הנוררת אחריה את מחצית הסנטר, ובתנועה זו מורגש כל-כך הרבה רגש, הבעה, כח מרד עקשני, מֵאֲנִיִּים, יצר כבוש, שאתה שוכח את השטחי והמעושה אשר מסביב ומרכז מעיך רק בכתס-חיים זה. לעולם לא אשכח את פסלו „האם וילדה“. גם פה הכל משובשטש בכונה. ערבוב כל האכסניות, אשר צדקין נטה שם ללון. אשור ומצרים,

הנמר

ד. צדקין

בְּקֶרֶת סִפְרִים

נגד אפיון

קדמות היהודים או נגד אפיון. כתבי יוסף בן מתתיהו (יוסיפוס פלויוס). כרך שלישי. בתרגומו של הד"ר י. נ. שמחוני. הוצאת א. י. שטיבל. ברלין-שרלוטנבורג. תרס"ח.

שני ספרי הגנה כתב יוסף פלויוס: חיי יוסף ונגד אפיון או קדמות היהודים. בראשון הוא מגין על עצמו, בשני – על עם ישראל ותורתו. בראשון איננו רואים את כשרונו. הספרותי הגדול של יוסף פלויוס. ההגנה על עצמו היא חלשה, חסרת טמפרמנט, ולפעמים נדמה, שבמקום להגן על עצמו הוא רק מחזק את דברי משנאיו ומאשימיו. לא כן הספר השני. הוא חדור הכרה עצמית וגאוה לאומית של בן עם אציל, עתיקי-יומין, חלועג לעג בוו לעלילות ולספורי-הבדים, שמעלילים ומספרים עליו אנשים בורים, שאין בהם לא השכלה, לא דעה וגם לא קצת יושר. הספר מכוון בעיקר נגד הסופר האלכסנדרוני

אפיון. אולם יחד עם זה הוא מוכיר אחד-אחד את כל צוררי ישראל היונים ומוכיח את כל האפסות שבעלילותיהם על היהודים. אמנם לא קשה היה תפקידו של יוסף פלויוס להוכיח את עתיקותו של העם העברי וקדמותו, כמו את יתרונו על יתר העמים, שונאיו ומרדפיו. אולם יוסף פלויוס ממלא את תפקידו זה בכשרון בלתי-רגיל. הוא משתמש בכל חריפותו השכלית. בכל כחו הריטורי, בכל כשרון הסטירה שלו לשים לאל את דברי שונאי ישראל. כמה חריפות יהודית בסטירה שלו על עבודת החתולים והנחשים של המצרים, ואפילו היונים, זה העם הנאור בעמים. גם לאליליהם כל החולשות של בני-תמותה פשוטים: אוהבים ושונאים, מקנאים, כואבים וסובלים, ואפילו בוכים מה נעלה ומרומם על כל אלה אלהי ישראל!

אין ספק, כי יוסף פלויוס צדק בכל דבריו, ובכל-זאת מתעוררות בנו מחשבות נוגות למקרא הספר הזה. אנו רואים פה את נפתולי נפשו של היהודי המתבולל הראשון, הבא להגן על עמו ולזכותו בעיני החברה החדשה,

לכבוש ועל כל משפט – לשחרר. ומשום כך סגנונו של שטיינברג אינו הולך למישרים, כי אם מתנהל בכבודות, אגב פתולידך מרובים. המשפטים משולבים יחד, רתוקים בשרשרת-מחשבתו של בעל הרשימות.

ועוד קו אפיני אחד מציין את רשימותיו של שטיינברג. המחבר אינו מנתח את העובדות, להגיע עלידי כך לידי הלכות פסוקות, כי אם סוחט את תמציתן, ממשיך עליהן משלים – כי «מכל מפרשי העולם רק ממשיך המשלים – אין מלאכתו רמיה». המשל מקרב את הרחוקים, מגלה את קויהם השתוף שבין הגרעין הזעיר וההר הנשא, בין הנצח והחולף ומעצב דמות כוללת להם ו«כאיש ירושלים» חותר בעל הרשימות להשיג «בתוך החיים עצמם דבר-מה מן הנצח».

רשימותיו של שטיינברג חדורות כליון-נפש עז, כסופי-אדם אשר ספג לתוכו את ריח הארץ – «ריח ימים שכחי שם התלוי וזעיר-שם על בליטת-קיר, על קצה שוקת-מים חצובה», והד ימים קדומים מלאי חוסן ועוז של «איש-יהודה» מפעמת אותן. ואף בטוי נמרץ ניתן בהרבה מן הרשימות להויתנו הקדומה – לחיי גוע עברי קדמון, שאנשיו כולם היו גבורים, ידעו להביא את מעשיהם לידי גמרי ועלילת חיהם היתה צלולה, בלתי-משושששת, וכל דבריהם «עלילות וחליפות-חיים». ומתוך התבוננות מעמיקה בעברנו הרחוק מתבלטים כל מומינו כאן בארץ, מתגלית תלישותנו הרבה – «אנחנו היורשים המדולדלים של התנ"ך, צאצאים רחוקים ומוזרים של הגזע הזה», הרשימה «דקלים ערופים» מזועזעת. הדור הראשון ליורדים על שפת ים-יפו עורף את «הדקלים המעוטרים, המסמלים את העזים אשר בגעגועי-המולדת».

ומה עמוקה ומאלפת היא תפיסת התנ"ך ברשימותיו של שטיינברג. נפשו מלאה ממנו, ובהכנה רבה הוא מעביר את נקודת-הכובד של הערצת התנ"ך דוקא אל אותם החלקים, שספרי הנביאים האפילו עליהם בגדלם האוני-פרסלי, ואלו הם שלשת הספרים הנעלים – שופטים, שמואל ומלכים. את דרך התשובה לכתבי-הקודש עלינו לחפש לא ביצירות הנביאים – «אותו גרד יקר, עתיקי-ימין העומד בריח ובצבע זה אלפי שנים והנעשה כבר בהחלט לקנינם המשותף לכל יושבי-תבל», כי אם בספרים האנונימיים של התנ"ך – בהם גוול דם הגזע, מהם נמשך חוט האחוה, ובהם גם נמצא אחיזה נאמנה להתחדשותנו – «אנחנו צאצאי הגזע הזה, כרותי-עלילה, השבים באחרית הימים למקורנו, נמצא בשלשת הספרים הנעלים – רצון, בינה ועלילה». דרכנו צריך להיות «דרך בן השער הנחמד אשר שמו שירת דבורה».

ספר הרשימות של שטיינברג מצמיד אותנו אל מעין-חינו הקדום שפסקה פעם בעוז ונוסע בנו את האמונה, כי משאת-נפשנו ליצירת הוי חדש בארצנו זו «הדלה והחשופה» לא תהיה בלי ההמשך – עלינו לשוב אל מקור הדברים, לאחוז «במצאות מסוגרת ולינוק באופל-הנפש את התוכן החסר לנו». ואז גם «היהודי יניף יד כבדה, נאמנה, העושה רק עלילות».

הספר כולו חודר אהבת-מולדת עזה ובינת-מולדת עמוקה. כמה יודע בעל הרשימות לראות, להתבונן, להקשיב לכל גיע וגידי, לנחש כל רמז, דקות מפליאה בתיאורים, השגה חודרת לפני ולפנים. הפרק «ירושלים» מתרומם לגובה לא-ישוער, מנשא אותך לירושלים של מעלה – לעיר כתבי-הקודש, «שקלאה געועים של עם גווע, ואף נשמעה בה תקוה לתפארת חדשה».

וצביון מיוחד יש לשפתו של שטיינברג, לסגנונו. העצמיות בולטת מכל שורה; המלה התניכית הישנה מצאה את תקונה, חדלה להיות אצלו למליצה-גריוא חסרת דם-חיים, כי אם שבה לחיותה הקדמונית אגב רענן כל סגולותיה היקרות וגלוי צרופיה החיים.

הקורא אמנם, עלול להסתבך מעט בכל השפע והעושר הלשוני של בעל-הרשימות, אולם מעט אורח-רוח וחידרה מעמיקה ולפנינו – כאילו בהיסת הדעת – מתגלה מקור חדש-ישן שופע מכמני-שפה יקרים.

שמואל י

שלטוכה נתקבל. אפשר לאמר, כי יוסף פלויוס נעשה לסופר רק אחרי אשר עזב את עמו, ובכל ספריו אינו אלא מגין על עצמו ועל עמו. עיקר מטרתו גם ב«קדמוניות היהודים» להראות את קדמותו ואת אצילותו של עם ישראל, כשם שב«מלחמות היהודים» הוא מתכוון בעיקר לנקות את העם כולו מאשמת המלחמה ברומאים ולגוללה על ראש קבוצה קטנה של בריונים וקנאים. יוסף פלויוס הגן על עמו בכל ספריו, והגן בכשרון, בחום, ברגש ובהכרה עצמית, ובכל-זאת העלה חרס בידיו, כשם שכל הסניגוריה שלמדנו על עצמנו במשך אלפים שנות הגלות לא העילה כלום. כי כל הדרך הזאת, דרך הסניגוריה, בטעות יסודה. ולא עוד, אלא שהיא משמשת עדות לחשיבות ערכם של דברי המעלילים. לעתים קרורות הסניגוריה, דוקא מפני שהיא כתובה בכשרון, מפרסמת את העלילה והמעליל. מי היה יודע היום את שמו של אפיון, שלא שם ולא יכר לו בספרות היוונית, לולא השאיר לו יוסף פלויוס בספרו המצוין יזכר עולם?

הספר «נגד אפיון» אינו רק ספר כתוב בכשרון ספרותי מצוין, הוא תעודה היסטורית ואנושית חשובה. פה מופיעה לפנינו אישיותו המורכבת של יוסף פלויוס בכל נפתוליה – נפתולי אדם שאבד לו שווי-המשקל הנפשי, המשתדל להשיג את הבלתי-מושג – אהבה והכרה מצד אלה, שלחברתם נדחק כאורח לא-קראו – תרגומו של שמחוני הוא שוטף, קל ובהיר, אבל אין להכיר בו את ברק סגנונו הקלסי של יוסף פלויוס. בהודגמות זו יש להזכיר, שהספר הזה תורגם עברית במאה השש-עשרה על-ידי הרופא ר' שמואל שולם ונדפס בסוף ספר היוחסין של אנדרה זכות (קונשטנטינא, שכ"ז). בהוצאה מדעית מזוקנת יצא התרגום על-ידי חברת «מעוררי ישנים» בעריכתו של צבי פיליפובסקי (לונדון, 1857). מהדורה שניה עם מבוא מאת א. ח. פריימאן יצאה בפרנקפורט (1925). תרגומו של שולם, אם כי אינו מדויק, ונפלו בו גם קצת שגיאות, מצטיין בסגנונו היפה. היה כדאי להוציא את תרגומו של שולם בהוצאה מתוקנת על-פי השוואה עם המקור היווני. אולם הדבר הזה לא נעשה עד היום, ועלינו לברך את הוצאה שטיבל, שנתנה לנו את הספר היקר הזה בתרגום עברי חדש ומדעי של י. נ. שמחוני.

ד"ר א. צפרוני

רשימות

יעקב שטיינברג. רשימות. הוצאת «דביר». תרפ"ח.

שכיחות אצלנו רשימות מרפרפות על פני השטח: תאור קל, מעט השתפכות נפש סנטימנטלית, המחממת לרגע, רעיון מבריק הדועך מבלי להצית מה. את כל הסימנים האלה אין למצוא ברשימותיו של יעקב שטיינברג. להפך, רשימותיו נושאות עליהן את תו הקדרות והעצבון הנוקב, ויש הרואים, כאילו צר היה לו למשורר המקום בתחומי-השירה שבזית-המשקל והחרוז, והנה הוא חרג ממסגרתו זו, והגות-רוחו מצאה את בטויה בפרקי-פרוזה מעולים, שהוד השירה הנאמנה חופפת עליהם.

רוב הנושאים ברשימותיו של שטיינברג אינם מסוג אלה הממריאים למעלה, העומדים ברומו של עולם, כי אם דוקא משפילי-שבת, «נחותי-דרגא» – מציאותיים בהחלט, כגון, «ארוחת בוקר», «ככר לחם» וכו'; וכו'; אולם מתוך מהותם הפנימית ישיקף אלינו הרמז הרחוק, הסמל המאלף ובינת-חיים מבוגרת. בצעדים רכים, כדורך על גבי מרבד, ולאט-לאט נגש שטיינברג אל הנושא – כאורב לו ממחבואים, מסובבו בקורי הסברז-הדק – ואין מפלט. כי את השמור בתוך-תוכו יחשוף לפנינו, אגב חתירה אל העיקר, אל הגרעין – «פנים אל פנים מול השבולת הבודדה».

הקיום הבולטים ביותר ברשימותיו של שטיינברג הם הרכוז הפנימי, ההדחקות לבין תאי המושג והנגיעה בשרשיו החבויים. עבודה זו קשורה בבחירת המלה המכוננת, הקוללת, ובמצאות המשפט הממנה. על כל מלה שומה